

Голові спеціалізованої вченої ради
Д64.707.03 Національного університету
цивільного захисту України, заслуженому
працівнику освіти, доктору наук з
державного управління, професору
С.М. Домбровській

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора
Белая Сергія Вікторовича, заступника начальника навчально-наукового центру
організації освітнього процесу – начальника науково-методичного відділу
Національної академії Національної гвардії України на дисертаційну роботу
Аніщенко Михайла Анатолійовича на тему: «Державна антикорупційна
політика України у сфері охорони здоров'я», яку подано до захисту на здобуття
наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю
25.00.02 – механізми державного управління.

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою.

Сфера охорони здоров'я є важливою частиною державної політики всіх
країн світу. Так сталося історично, і хоч в багатьох країнах світу, і в тому числі
і в Україні функціонує система приватної медицини, все одно державні та
самоврядні заклади охорони здоров'я є первинними, оскільки виконують
важливу соціальну місію. Корупція є складним явищем, яке сьогодні проникло
у всі сфери суспільного буття та заважає ефективному розвитку важливих
соціальних інституцій та знижує загальний рівень життя значної кількості
українців, надаючи конкурентні переваги особам, що мають низький рівень
добросовісності та схильність до здійснення злочинної діяльності у сфері власної
професійної діяльності чи сфері, де за рахунок корупційних дій можна
підвищити власний рівень соціального самопочуття через отримання товарів та
послуг, необхідних для цього. Сфера охорони здоров'я є полем соціальних
відносин, де йде конкуренція за отримання якісних послуг та спонукає осіб, які
мають низький рівень толерантності до корупції, до порушення
антикорупційного законодавства.

Корупція в сфері охорони здоров'я підриває демократичність,
цивілізованість сучасного українського суспільства та віру українців в
досягнення соціальної справедливості в рамках власного повсякденного життя,

і тому позитивне сприйняття антикорупційних звітів української влади на всіх рівнях спостерігається серед представників різних соціальних груп.

Проблема корупційних зловживань на всіх рівнях соціальної взаємодії існувала з часів зародження держави як інституції та легітимації її структури і апарату. У той же час збільшення корупційних практик є характерним для більшості країн світу через посилення функцій державного апарату як один з негативних викликів трансформації суспільних інституцій та держави як окремого політичного утворення. Усе зазначене доводить актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Аніщенка Михайла Анатолійовича, постановку мети роботи та завдань для її досягнення.

Дисертаційне дослідження проведено Аніщенком М. А. в межах науково-дослідної роботи науково-дослідної роботи, яка виконувалась кафедрою соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права Запорізького державного медико-фармацевтичного університету за темою: «Шляхи вирішення актуальних проблем охорони здоров'я України в умовах реформування на законодавчому рівні» (ДР № 0121U109170), в якій автором було визначено основні напрями удосконалення державної антикорупційної політики України у сфері охорони здоров'я.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Зміст дисертації, структура та виклад теоретико-методологічних розробок свідчать про завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано задекларовану автором актуальну наукову проблему. За результатами детального вивчення представлених матеріалів, можна дійти висновку, що основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, які викладені у дисертації Аніщенка Михайла Анатолійовича, є логічними та послідовними.

Всі положення наукової новизни є обґрунтованими, доведеними та достовірними. Достовірність розроблених теоретичних положень дисертації підтверджена упровадженнями в практичну діяльність. Зокрема здобувачем:

- обґрунтовано необхідність дотримання принципу незалежності уповноваженої особи з питань запобігання корупції в закладах охорони здоров'я через затвердження на законодавчому рівні норми, щодо підпорядкування

уповноважених з питань запобігання корупції Національному агентству з питань запобігання корупції (НАЗК) та необхідності надання повноваження НАЗК призначати уповноважених у державні органи та установи без погодження з їх керівниками, також дотримання на підприємствах, установах та організаціях сфери охорони здоров'я вимог Розділу V Закону України «Про запобігання корупції» у частині, що стосується запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та визначення критеріїв оцінки діяльності уповноважених щодо запобігання корупції;

- запропоновано у процесі прийняття управлінських рішень у сфері охорони здоров'я використовувати, з обов'язковим передбаченням системи контролю, систему штучного інтелекту (видача ліцензій на медичну практику, публічні закупівлі, встановлення інвалідності, лікуванням за кордоном та інші здійснюється за допомогою функціоналу відповідних програм, які на основі первинних даних приймають те чи інше рішення в певній справі, причому виклавши необхідну аргументацію);

- визначено, що наявність декларативних норм в законодавстві, які не мають чітких механізмів реалізації і контролю, є найбільшими корупційними чинниками в сфері охорони здоров'я (безоплатність медичної допомоги, вибір лікаря та закладу охорони здоров'я, рівність закладів охорони здоров'я всіх форм власності).

- удосконалено визначення дефініцій «корупція», «корупційний ризик у системі державного управління», «державне управління корупційними ризиками», «чинники корупційних ризиків в процесі реалізації права на освіту сфері охорони здоров'я», «реабілітація», «державна антикорупційна політика у сфері охорони здоров'я», що дозволило сформулювати їх поняття та виокремити основні ознаки;

- удосконалено положення щодо попередження корупційних ризиків, які наявні у Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» та констатовано, що неврегульованість законодавства щодо визначення чітких критеріїв для заборони лікарського засобу надасть широку можливість уповноваженим особам МОЗ «неправомірно» та «необґрунтовано» розривати контракти на користь окремих фармацевтичних компаній, а це прямий

корупційний ризик;

- удосконалено питання щодо покращення ефективності діяльності представників громадськості щодо запобігання корупції у сфері охорони здоров'я через подальше упровадження права на проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проєктів нормативно-правових актів, а також подання за результатами експертизи відповідних пропозиції, також надано пропозиції щодо створення відповідного підрозділу по роботі з громадськими об'єднаннями, який повинен отримати спеціальну підготовку задля кадрового підсилення українських антикорупційних органів;

- удосконалено обґрунтування щодо необхідності подальшого удосконалення просвітницької діяльності громадян з питань своєчасного виявлення ознак корупційної поведінки та протидії їй, усвідомлення громадянами свої прав у сфері охорони здоров'я та механізмів їх реалізації, формування доброчесності громадян як передумови запобігання та виявлення корупції;

- дістало подальшого розвитку обґрунтування статусу Національної служби здоров'я як державного органу, що має функції з питань запобігання та виявлення корупції у надавачів медичних послуг різних форм власності через реальні механізми, визначені договорами про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій та інструментами електронної системи охорони здоров'я;

- дістало подальшого розвитку теоретичне обґрунтування щодо встановлення на законодавчому та підзаконному рівні прозорих процедур з чітким визначенням підзвітності діяльності як органів влади, так і надавачів медичних послуг, забезпечення ефективної діяльності Ради громадського контролю НСЗУ, підвищення оплати праці уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, постійної ротації антикорупційних кадрів;

- дістали подальшого розвитку пропозиції щодо імплементації позитивного досвіду Данії щодо «абсолютної нетерпимості» до корупції як у межах власної фірми, так і у взаємодії із зовнішніми партнерами;

– дістали подальшого розвитку науково-методологічні розробки щодо визначення суб'єктів антикорупційного законодавства та запропоновано вважати суб'єктом, на якого поширюється антикорупційне законодавство фізичних осіб-підприємців, які реалізують продукцію, виконують роботу або надають послуги за договорами з фізичними особами (в контексті суб'єктів фармацевтичної діяльності, надавачів медичних послуг або народних цілителів), а також працівників фізичних осіб-підприємців, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності в сфері охорони здоров'я.

3. Теоретико-методологічна та практична значущість результатів дисертаційного дослідження.

Дисертантом розроблено та обґрунтовано теоретичні і методологічні положення, практичні рекомендації з метою нового вирішення наукової проблеми щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації державної антикорупційної політики України у сфері охорони здоров'я.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у подальшому розвитку основ сучасної теорії державного управління при обґрунтуванні нової парадигми відносно застосування системно-універсальних концептуальних підходів до стратегії формування та реалізації державної антикорупційної політики України у сфері охорони здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у визначенні теоретичних положень, формуванні методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування та реалізації державної антикорупційної політики України у сфері охорони здоров'я та можливості їхнього застосування в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Так, розглянуто та схвалено пропозиції дисертанта щодо напрямів удосконалення механізмів формування та реалізації державної антикорупційної політики України на різних рівнях державного управління та в освітньо-науковій діяльності закладів освіти на наукових установ, а саме: Запорізькою обласною державною адміністрацією (довідка № 08-32/2977 від 09.11.2022 р.), Запорізькою обласною радою (довідка № 01-27/0702 від 07.11.2022 р.), Запорізькою обласною прокуратурою (довідка про впровадження від 20.06.2024

р.), Запорізьким окружним адміністративним судом (довідка про впровадження №02-21-23/1 від 12.03.2024 р.).

Теоретичні положення і наукові результати дослідження було впроваджено в освітньому процесі Запорізького державного медико-фармацевтичного університету при викладанні таких дисциплін для студентів університету, як: «Медичне право України», «Клінічний реабілітаційний менеджмент», «Менеджмент в лабораторній медицині», «Правознавство та медичне законодавство», «Фармацевтичне право та законодавство». Окрім того, результати докторської дисертації використовуються при викладанні слухачам курсів тематичного удосконалення «Медичне право», «Медико-соціальна експертиза» та курсу спеціалізації «Організація і управління охороною здоров'я» (довідка про впровадження №01-10/24 від 03.10.2024 р.).

Основні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані в практичній діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування для подальшого удосконалення механізмів формування та реалізації державної антикорупційної політики України, в тому числі на регіональному та місцевому рівнях.

4. Відповідність дисертації паспорту спеціальності.

Дисертація Аніщенка Михайла Анатолійовича. на тему: «Державна антикорупційна політика України у сфері охорони здоров'я» відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме наступним його пунктам:

- теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління: категорії, закономірності, принципи, методи, концепції, моделі, системи, класифікація.
- цілі, завдання, функції держави, стратегії її розвитку, як чинники формування та функціонування механізмів державного управління;
- організаційний, правовий, ресурсний і інші види механізмів державного управління.

5. Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

За результатами вивчення авторського доробку в опублікованих працях

можна засвідчити наступне: опубліковані дисертантом матеріали у достатній мірі відображають основні положення та наукові розробки дисертації.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 54 наукових працях, зокрема це: 1 монографія (колективна), 9 – статей у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та Scopus; 22 – статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України; 3 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав, 12 – тез доповідей, які засвідчують апробацію результатів дисертаційного дослідження, 7 опублікованих праць, які додатково відображають наукові результати дисертації, в інших наукових виданнях.

Реферат висвітлює основні розділи дисертаційної роботи та отримані в ній наукові результати. Вищезазначене та вивчення наукових публікацій Аніщенка Михайла Анатолійовича. дозволяє зробити висновок, що основні результати дослідження достатньо повно оприлюднені до захисту дисертаційної роботи.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Структура і зміст дисертаційного дослідження логічно й послідовно пов'язані між собою. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у роботі, як із погляду сучасних науково-теоретичних досліджень, так і з позицій практичної реалізації, є достатньою.

Дисертація складається з основної частини (вступу, п'яти розділів, висновків), списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 427 сторінок. Список використаних джерел налічує 388 найменувань.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертаційне дослідження виконане на достатньо високому теоретико-методологічному рівні, але мають місце окремі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. Для завершеності концепції удосконалення нормативно-правового регулювання державної антикорупційної політики у сфері охорони здоров'я бажано визначитись автору з долею чинного законодавства: які нормативно-правові акти мають втратити чинність у зв'язку з прийняттям Медичного кодексу України, які зміни мають бути внесені до Основ законодавства про

охорону здоров'я, спеціальних нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я тощо.

2. У тексті дисертації наводяться словосполучення: «законодавчі та нормативно-правові акти», «як законодавчих, так і нормативно-правових актів», що не відповідають теорії права, за якої усі нормативно-правові акти за юридичною силою поділяються на закони та підзаконні акти. Тобто, відповідні положення треба формулювати наступним чином: «законодавчі та інші нормативно-правові акти».

3. Цілісній концепції удосконалення нормативно-правового регулювання державної антикорупційної політики у сфері охорони здоров'я, запропонованій докторантом, бракує положень щодо вдосконалення системи суб'єктів, зокрема їх правового статусу, форм і методів діяльності, напрямів взаємозв'язку між собою, іншими органами публічної влади, інститутами громадянського суспільства.

4. На нашу думку у формулюванні назви підрозділів дисертації допущені некоректні та неточні поняття, а саме у підрозділі 1.3 доречно використовувати словосполучення «нормативно-правової бази», бо докторант аналізує саме нормативно-правові акти (закони та підзаконні акти) з предмету дослідження.

5. В дисертації досить докладно досліджено позитивний досвід антикорупційної політики зарубіжних країн, але не зрозуміло які переваги зарубіжного законодавства треба перейняти для реалізації в Україні.

Вважаємо за необхідне зазначити, що запропоновані для обговорення питання і рекомендації мають здебільшого дискусійний характер і не впливають на загальну високу оцінку представленої дисертаційної роботи і скоріше визначають перспективи подальшої наукової роботи Аніщенка Михайла Анатолійовича за визначеним напрямом досліджень – державна антикорупційна політика України у сфері охорони здоров'я.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Аніщенка Михайла Анатолійовича. на тему: «Державна антикорупційна політика України у сфері охорони здоров'я» виконана на достатньо високому рівні, має наукову і практичну цінність, є завершеною науковою працею, в якій отримані науково-обґрунтовані результати,

що в сукупності вирішують актуальну наукову проблему теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації державної антикорупційної політики України у сфері охорони здоров'я. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що знайшли відображення у дисертаційній роботі є значущими для науки державного управління.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація на тему: «Державна антикорупційна політика України у сфері охорони здоров'я» відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, що затверджений Постановою КМУ від 17.11.2021 р., №1197, а її автор – Аніщенко Михайло Анатолійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

**Заступник начальника навчально-наукового центру
організації освітнього процесу – начальник науково-методичного відділу
Національної академії Національної гвардії України
доктор наук з державного управління, професор
полковник**

Сергій БЕЛАЙ

Підпис професора С. Белая засвідчую

**Перший заступник начальника Національної академії
Національної гвардії України з навчальної та методичної роботи
доктор наук з державного управління, професор
полковник**

Владислав ЄМАНОВ

